

PAWEŁ BAŁA
Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny
w Siedlcach

Sprawozdanie z Konferencji Naukowej nt. „Polskie interpretacje autorytaryzmu i totalitaryzmu”, Karpacz, 7-9 grudnia 2010 roku

Katedra Doktryn Politycznych i Prawnych Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego po raz kolejny zorganizowała konferencję naukową poświęconą myśli polityczno-prawnej. Tegorocznym tematem dyskusji były polskie interpretacje autorytaryzmu i totalitaryzmu. Konferencja odbyła się w dniach 7-9 XII 2010 r. w Karpaczu. Patronat nad konferencją został objęty przez: J.M. Rektora Uniwersytetu Wrocławskiego, Sz. P. Dziekana Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego, Marszałka Województwa Dolnośląskiego, Wojewodę Dolnośląskiego, Burmistrza Miasta Karpacz.

Problematyka ustrojów autorytarnych i totalitarnych, które odegrały tak znaczącą rolę w XX w., a w pewnym zakresie nadal odgrywają rolę polityczną, społeczną i ekonomiczną, wymaga głębokiej i wielowątkowej analizy. Jednym z pytań jakie postawiono na konferencji było: czy systemy te stanowiły efekt naturalnego rozwoju ludzkich dążeń do organizowania się w społeczeństwo?

Konferencja została uroczystie otwarta dnia 7 stycznia 2010 r. przez J.M. Rektora Uniwersytetu Wrocławskiego i Sz. Dziekana Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii U.Wr. Część merytoryczna została otworzona przez wykład prof. dra hab. Wiesława Kozub-Ciembroniewicza (Uniwersytet Jagielloński) pn. „Autorytaryzm i totalitaryzm w polskiej literaturze przedmiotu. Refleksje z historycznej perspektywy”. Kolejny referatem wprowadzającym było wystąpienie prof. dra hab. Zdzisława Krasnodębskiego (Uniwersytet w Bremie) – „Mity faszyzmu w PRL i III RP”. Wystąpienie to dotyczyło w szczególności procesu falsyfikowania teorii i ocen dotyczących tychże zjawisk ustrojowych, społecznych i ekonomicznych.

Wskazać należy, że konferencja odbyła się w czterech panelach dyskusyjnych. Ta sama formuła miała swój niezaprzeczalny walor, mianowicie dzieliła tematy wystąpień prelegentów tematycznie i porządkowała dyskusję. Wymuszona również została pokazną liczbą referatów (ok. 40-tu). Sekcja I poświęcona została nazizmowi i jego ocenom w polskiej nauce (przewodniczący prof. dr hab. Zdzisław Krasnodębski), sekcja II reżimom autorytarnym i totalitarnym (przewodniczący prof. dr hab. Wiesław Kozub-Ciembroniewicz), sekcja III polskim badaczom istoty totalitaryzmów (przewodniczący prof. dr hab. Maciej Marszał) i wreszcie sekcja IV idei i praktyce ustrojowej II RP i PRL (przewodniczący prof. dr hab. Zbigniew Rau).

W tym miejscu trudno omówić ogrom poruszanej tematyki i bogactwo wystąpień, które dotyczyły rozmaitych aspektów istoty i funkcjonowania reżimów autorytarnych i totalitarnych, z szczególnym uwzględnieniem ich interpretacji w polskiej literaturze naukowej. W sekcji I bez wątpienia interesujący referat wygłosił prof. dr hab. Marek Maciejewski (Uniwersytet Wrocławski) – dotyczący najwcześniejszych polskich interpretacji

nazizmu, tj. pierwszych zachowanych pism – głównie akredytowanych polskich dyplomatów – dotyczących formującego się w załączku ruchu narodowo – socjalistycznego w Bawarii. W sekcji II – ze względu na brak omówienia tej problematyki w polskiej literaturze – uwagę piszącego sprawozdanie zwróciło wystąpienie prof. dra hab. Tarasa Andrusiaka (Uniwersytet Iwana Franki) pt. „Iaroslav Starukh o tożsamości nazizmu i bolszewizmu”. W sekcji III wyjątkowo interesujące było dla sporządzającego niniejszy tekst – jako adwokata specjalizującego się w prawie publicznym – wystąpienie prof. dra hab. Marka Kornata (Instytut Historii im. Tadeusza Manteuffla PAN) poświęcone refleksji polskiej myśli politycznej i nauki prawa 1918–1939 i nazizmu (1922–1924), jak również referat prof. dr hab. Eugeniusza Cezarego Króla (Collegium Civitas) omawiający poglądy wybitnego polskiego publicysty Władysława Studnickiego i jego ocen totalitaryzmu radzieckiego i nazistowskiego. Dużą wartość merytoryczną dla praktykującego obrońcy w procesach karnych przedstawiało wystąpienie dra Tomasz Schefflera (Uniwersytet Wrocławski) – „penalizacja doktryn totalitarnych w kodeksie karnym”. Szczególną uwagę autora niniejszego tekstu zwróciło wystąpienie mgr Katarzyny du Vall – ze względu na solidny warsztat naukowy, precyzję myśli i trafny dobór materiału źródłowego – dotyczące Edyty Stein w polskiej historiografii. Sekcja IV została poświęcona polskim ocenom autorytarności w II Rzeczypospolitej Polskiej i tzw. Polsce Ludowej. Raz jeszcze należy podkreślić wysoki poziom merytoryczny i warsztatowy wszystkich wystąpień, których nie sposób omówić – a nawet zasygnalizować ze względu na pokaźną liczbę prelegentów – w tym sprawozdaniu. Stąd też powyższy wybór, jak każdy wybór, jest kontrowersyjny, aczkolwiek wymuszony przez naturalną skrótość relacji.

Konferencja została uświetniona występem gościa honorowego, światowej sławy sowietologa prof. dra dra h.c. Richarda Pipesa (Uniwersytet Harvarda) pt. „Polish Sovietology 1849–1939”, jak również referatem prof. dr dr h.c. Zbigniewa Brzezińskiego (Uniwersytet Columbia).

Wskazać należy, że Uniwersytet w Siedlcach na przedmiotowej konferencji reprezentowali pracownicy Instytutu Nauk Społecznych: prof. dr hab. Adam Wielomski i niżej podpisany autor sprawozdania.

Prof. Adam Wielomski swój referat poświęcił porównaniu polskich i zachodnich interpretacji Carla Schmitta. Zdaniem Wielomskiego, Schmitt to jeden z najwybitniejszych prawników XX wieku, którego cechą specyficzną jest przekonanie, że prawo nie jest nauką wyizolowaną z rzeczywistości religijnej, społecznej, kulturowej i politycznej. Prawo ma charakter kontekstowy i wynika z uwarunkowań w których powstaje i jest stosowane. Z tego powodu badacze polscy i zagraniczni szukają „klucza do interpretacji” Schmitta, szukając tego kontekstu, który stoi u źródła wszystkich jego koncepcji. Istnieją 4 dominujące interpretacje „schmittianizmu”:

- A/ jego źródłem jest fundamentalny antyliberalizm i krytyka liberalnego pojęcia polityczności, a konkretniej, negacji polityczności przez liberalizm, który sprowadza politykę do ekonomii i administracji, pomijając konflikt;
- B/ traktowanie Schmitta jako „kronjuristy”, czyli „nadwornego prawnika III Rzeszy”. Czyli istotą jego poglądów miałyby być „wołanie o wodza” i to tłumaczy jego przejściowy akces do hitleryzmu;
- C/ tłumaczenie jego postaw życiowych w charakterze koniunkturalnym, bez doszukiwania się głębszych motywacji ideowych w jego wyborach politycznych;
- D/ tłumaczenie jego idei politycznych za pomocą kategorii jego własnej teologii politycznej. Dalsza część wystąpienia została poświęcona omówieniu tych linii interpretacyjnych myśli niemieckiego jurysty.

Autor sprawozdania podjął temat szkolnictwa i jego roli w projekcie państwa autorytarnego po 1926 r. w Polsce. W swoim wystąpieniu mówił, że należy wskazać na trzy kwestie szczególnie istotne dla polityki Rzeczypospolitej Polskiej po 1926 r. w perspektywie oświatowej, mianowicie:

- A/ stosunek do religii, a ściślej wyznania rzymsko-katolickiego;
- B/ indoktrynację młodego pokolenia w duchu „wychowania państwowego”,
- C/ stosunek do kwestii mniejszości narodowych, które przecież zrzeszały ok. 30% obywateli młodego państwa. I omówieniu tych zagadnień poświęcone było wystąpienie.

Na zakończenie sprawozdania podkreślić należy wysoki poziom merytoryczny wystąpień, profesjonalną organizację konferencji i jej miłą atmosferę. Podziękowania należą się organizatorom, którzy dołożyli wszelkich starań, by spotkanie odbyło się w możliwie komfortowych warunkach.